

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: **“Актуальні питання адміністративного права та процесу”:**
на тему: **«КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ»**

Студент групи ПРзм-11:

Совира Ярослав Миколайович

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	7
1.1. Публічні закупівлі як об’єкт адміністративно-правового регулювання	7
1.2. Поняття, ознаки та класифікація корупційних ризиків у публічних закупівлях	10
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	14
2.1. Законодавче регулювання публічних закупівель та антикорупційні обмеження в умовах воєнного стану.....	14
2.2. Адміністративний контроль, моніторинг і оскарження у сфері публічних закупівель	17
РОЗДІЛ 3. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	21
3.1. Превентивні, організаційні та цифрові засоби мінімізації корупційних ризиків	21
3.2. Адміністративна відповідальність, антикорупційні програми та напрями вдосконалення правового регулювання	24
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

Актуальність теми пов'язана з тим, що публічні закупівлі є одним із найпомітніших способів використання публічних коштів. Через закупівлю продуктів, робіт і послуг держава забезпечує роботу лікарень, шкіл, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, підприємств оборонного значення та інших замовників. Саме тому порушення у цій сфері не зводяться лише до технічних помилок у тендерній документації. Вони впливають на доступність суспільно необхідних товарів, на довіру до органів влади, на рівність учасників ринку та на здатність держави раціонально розпоряджатися коштами платників податків.

Проблема корупційних ризиків у публічних закупівлях особливо помітна під час воєнного стану. З одного боку, держава має швидко закривати потреби оборони, безпеки, відновлення інфраструктури, медичного забезпечення та життєдіяльності громад. З іншого боку, спрощення процедур, скорочення строків, використання прямих договорів і потреба в оперативних рішеннях можуть створювати простір для зловживань. У цьому разі адміністративно-правове регулювання має не паралізувати закупівлі надмірними формальностями, а забезпечити передбачувані правила, контроль, прозорість і відповідальність там, де виникає реальна загроза неефективного чи неправомірного використання коштів.

Конституція України закріплює, що людина, її життя і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і у спосіб, передбачені Конституцією та законами України. Для сфери публічних закупівель це означає, що рішення замовника мають бути не довільними, а обґрунтованими, перевірюваними і такими, що відповідають публічному

інтересу. У період воєнного стану, запровадженого Указом Президента України від 24 лютого 2022 року, така вимога не втрачає значення, оскільки саме правовий порядок дозволяє поєднати потребу швидкого забезпечення держави з необхідністю запобігати корупції.

Метою курсової роботи є комплексне дослідження корупційних ризиків у сфері публічних закупівель та визначення адміністративно-правових способів їх мінімізації з урахуванням чинного законодавства України, практики воєнного стану, ролі контролюючих органів і сучасних підходів до управління корупційними ризиками.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: розкрити публічні закупівлі як об'єкт адміністративно-правового регулювання; визначити поняття, ознаки та види корупційних ризиків у закупівельних процедурах; проаналізувати законодавче регулювання закупівель та антикорупційні обмеження в умовах воєнного стану; охарактеризувати адміністративний контроль, моніторинг і оскарження у сфері закупівель; дослідити превентивні, організаційні та цифрові засоби мінімізації ризиків; сформулювати пропозиції щодо посилення адміністративної відповідальності, антикорупційних програм і внутрішнього контролю замовників.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі організації, проведення, контролю та оскарження публічних закупівель, а також у зв'язку із запобіганням корупційним проявам при використанні публічних коштів. Предметом дослідження є корупційні ризики у сфері публічних закупівель та адміністративно-правові способи їх мінімізації.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та приватнонаукові методи юридичної науки. Діалектичний метод використано у підрозділах 1.1 і 1.2 для пояснення співвідношення між публічним інтересом, господарською конкуренцією, дискрецією замовника та загрозою корупційних

зловживань. Метод аналізу застосовано у підрозділі 1.2 для виокремлення типових ризиків на стадіях планування, формування тендерної документації, розгляду пропозицій, укладення і виконання договору. Метод синтезу використано у підрозділах 3.1 і 3.2 для об'єднання окремих правових, організаційних і цифрових заходів у цілісну систему мінімізації ризиків.

Методи дедукції та індукції застосовано для переходу від загальних принципів закупівельного та антикорупційного законодавства до конкретних способів запобігання ризикам і, навпаки, для формулювання загальних висновків на підставі аналізу типових порушень. Формально-логічний метод використано у підрозділі 1.2 під час уточнення понять «корупційний ризик», «конфлікт інтересів», «дискримінаційні умови закупівлі». Системно-структурний метод застосовано у підрозділі 2.2 для характеристики взаємодії замовника, уповноваженої особи, Держаудитслужби, Антимонопольного комітету України, НАЗК та інших суб'єктів контролю.

Формально-юридичний метод використано у підрозділах 2.1, 2.2 і 3.2 для аналізу норм законів, постанов Кабінету Міністрів України, наказів НАЗК та положень Кодексу України про адміністративні правопорушення. Порівняльно-правовий метод застосовано у підрозділі 2.1 для зіставлення загального режиму публічних закупівель, спеціального режиму закупівель під час воєнного стану та правил оборонних закупівель. Конкретно-історичний і історико-правовий методи використано у підрозділі 1.1 для показу зміни ролі електронних процедур і контролю у розвитку закупівельного законодавства. Метод моделювання застосовано у підрозділі 3.1 для побудови послідовності дій замовника щодо виявлення і зменшення ризиків, а прогностичний метод — у підрозділі 3.2 для оцінки наслідків запропонованих змін.

Ступінь наукової розробки теми свідчить, що проблема публічних закупівель перебуває на перетині адміністративного права, фінансового

контролю, антикорупційного права та публічного управління. Загальні питання адміністративно-правового регулювання досліджували В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, О. Правоторова. Антикорупційні механізми, управління ризиками та запобігання корупції розглядали Л. Удалова, Б. Головкін, В. Батиргарєєва, О. Новіков. Окремі аспекти закупівельної сфери у працях останніх років аналізували З. Журавльова, А. Гарбінська-Руденко, О. Покутній, В. Шимко, В. Сірко, Ю. Конопля, І. Глиняний, В. Марчук, А. Пашинський, О. Шалева. Водночас поєднання корупційних ризиків, адміністративно-правових способів їх мінімізації та спеціальних правил воєнного стану потребує окремого узагальнення.

Структура курсової роботи зумовлена метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить близько 30 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1.1. Публічні закупівлі як об'єкт адміністративно-правового регулювання

Публічні закупівлі є правовою формою, через яку держава, територіальні громади та інші замовники задовольняють суспільні потреби за рахунок публічних коштів. Їх адміністративно-правова природа проявляється у тому, що закупівельне рішення приймається не як звичайний приватний вибір покупця, а як владно організована процедура, пов'язана з бюджетними ресурсами, обов'язком діяти в межах закону та можливістю державного контролю. Конституційний припис про діяльність органів влади лише на підставі, у межах повноважень і у спосіб, передбачені законом, безпосередньо впливає на поведінку замовника, який не може довільно обирати постачальника, приховувати умови закупівлі або змінювати правила процедури під конкретного учасника [1].

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає закупівлю як придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому законом. Його значення полягає не лише у регулюванні технічної процедури оголошення тендеру. Закон закріплює принципи добросовісної конкуренції, максимальної економії, відкритості, недискримінації учасників, об'єктивного визначення переможця та запобігання корупційним діям і зловживанням [2]. Саме ці принципи перетворюють закупівлю на адміністративно-правову процедуру, де кожна дія замовника повинна бути мотивованою, зафіксованою в електронній системі та доступною для перевірки.

Публічні закупівлі не можна розглядати лише як господарський інструмент. У них поєднуються управлінська, фінансова, антикорупційна та конкурентна складові. Управлінська складова полягає у плануванні потреб замовника, визначенні очікуваної вартості, виборі процедури та організації

роботи уповноваженої особи. Фінансова складова проявляється у використанні бюджетних коштів і необхідності підтверджувати їх цільове та ефективне спрямування. Антикорупційна складова пов'язана із запобіганням конфлікту інтересів, змові, дискримінаційним умовам, штучному обмеженню конкуренції. Конкурентна складова забезпечує доступ учасників до участі в закупівлі за рівними правилами.

Після запровадження воєнного стану значення закупівельної сфери змінилося. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає можливість запровадження спеціальних заходів, необхідних для оборони, безпеки та підтримання життєдіяльності держави [3]. Воєнний стан в Україні було введено Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [4]. У закупівлях це призвело до появи спеціальних правил, які дозволили замовникам діяти швидше, але водночас поставили перед ними складніше завдання: не втратити контроль за доброчесністю процедур навіть тоді, коли строки стислі, предмет закупівлі пов'язаний із безпекою, а частина інформації може мати обмежений доступ.

Закон України «Про запобігання корупції» має для закупівельної сфери особливе значення, оскільки встановлює правила щодо конфлікту інтересів, обмежень для уповноважених осіб, антикорупційних програм, оцінки корупційних ризиків та відповідальності за порушення антикорупційних вимог [5]. У закупівлях корупційний ризик часто виникає не у вигляді прямої вимоги неправомірної вигоди, а у більш прихованій формі: підготовка технічних вимог під одного виробника, завищення очікуваної вартості, поділ предмета закупівлі, формальне відхилення пропозицій конкурентів, внесення до договору змін, які фактично змінюють результати процедури.

Постанова Кабінету Міністрів України № 1178 запровадила особливості здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану

та протягом визначеного часу після його припинення або скасування [6]. Цей акт став одним із головних джерел спеціального регулювання закупівель у воєнний період. Він не усуває потреби в прозорості, але змінює співвідношення між швидкістю, відкритістю та контролем. Саме тут виникає головне адміністративно-правове питання: як дозволити замовнику оперативно закупити необхідне, але не створити умови, за яких прямий договір або спрощена процедура перетворюються на спосіб обходу конкуренції.

У підручнику з адміністративного права підкреслюється, що адміністративно-правове регулювання охоплює управлінські відносини, у яких держава організовує виконання публічних функцій через норми, процедури, контроль і відповідальність [7, с. 41–45]. Для публічних закупівель це означає, що правове значення мають не тільки кінцевий договір і ціна, а й увесь шлях до укладення договору: формування потреби, обґрунтування вартості, вибір процедури, комунікація з учасниками, розгляд пропозицій, реагування на скарги, виконання договору та звітування.

З. Журавльова звертає увагу, що адміністративно-правове забезпечення закупівель має охоплювати нормативну визначеність, процедурну прозорість, належний контроль і відповідальність замовників [8, с. 328–329]. Такий підхід є вдалим, бо він не обмежує закупівлі лише електронною системою. Сама електронна система не усуває корупційного ризику, якщо замовник неправильно визначає предмет закупівлі, не обґрунтовує очікувану вартість або формує документацію так, щоб допустити лише «потрібного» учасника. Електронний слід лише робить такі рішення видимими для контролю, громадського аналізу і подальшого оскарження.

Ю. Конопля, аналізуючи генезис корупції в закупівлях, показує, що корупційні практики змінюються разом із процедурними правилами: коли законодавство ускладнює пряме лобіювання переможця, недоброчесні учасники

переходять до технічних вимог, неформальних домовленостей, маніпуляцій із ціною або виконанням договору [9, с. 45–48]. Це важливе спостереження для адміністративно-правового дослідження. Воно свідчить, що мінімізація ризиків не може зводитися до однієї заборони чи одного контрольного заходу. Необхідна послідовність дій, яка охоплює всі стадії закупівельного циклу.

Отже, публічні закупівлі як об'єкт адміністративно-правового регулювання мають подвійну природу. Вони спрямовані на задоволення матеріальних потреб замовника, але одночасно є способом реалізації публічної функції держави. Через це закупівельні рішення повинні відповідати принципам законності, відкритості, пропорційності, недискримінації, конкуренції та відповідального використання коштів. Саме на цій основі виникає потреба у подальшому аналізі корупційних ризиків, які можуть порушити правову логіку закупівельної процедури.

1.2. Поняття, ознаки та класифікація корупційних ризиків у публічних закупівлях

Корупційний ризик у сфері публічних закупівель доцільно розуміти як імовірність виникнення умов, за яких службова особа замовника, учасник процедури або інша заінтересована особа може використати закупівельну процедуру всупереч її меті. Такий ризик не завжди означає вже вчинене правопорушення. Він радше вказує на слабе місце у процедурі, організації роботи або контролі. Якщо це слабе місце не виявити і не усунути, воно може призвести до корупційного правопорушення, порушення конкуренції, неефективної витрати коштів або укладення договору на умовах, не вигідних для держави чи громади.

НАЗК у матеріалах щодо типових корупційних ризиків у публічних закупівлях виділяє ризики, пов'язані з плануванням закупівель, визначенням потреби, очікуваної вартості, технічних характеристик, вибором процедури, оцінкою пропозицій, укладенням і виконанням договору [10, с. 4–7]. Такий

перелік є практично корисним, бо він показує: найбільша небезпека не завжди з'являється на етапі визначення переможця. Часто ризик закладається раніше, коли замовник лише формує річний план, не аналізує реальну потребу або штучно дробить предмет закупівлі, щоб уникнути конкурентної процедури.

Першою групою можна вважати ризики планування. До них належать необґрунтоване визначення потреби, завищення кількості товару, включення до плану закупівель, які не відповідають фактичним потребам замовника, або відсутність належного аналізу ринку. Для прикладу, якщо замовник визначає очікувану вартість лише за комерційною пропозицією пов'язаного постачальника, то формально процедура може бути оголошена відкрито, але конкуренція вже спотворена. Учасники, які орієнтуються на ринкову ціну, можуть не подати пропозиції, бо умови виглядатимуть заздалегідь погодженими.

Друга група — ризики формування тендерної документації. Вони виникають тоді, коли технічні або кваліфікаційні вимоги описуються під конкретний товар, виробника чи постачальника. Це можуть бути надмірні вимоги до досвіду, наявності обладнання, кількості працівників, сертифікатів, строків поставки або гарантійних умов. Такі вимоги не завжди прямо порушують закон, але можуть не мати реального зв'язку з предметом закупівлі. НАЗК прямо відносить дискримінаційні умови документації до типових ризиків, оскільки вони дозволяють обмежити конкуренцію ще до початку розгляду пропозицій [10, с. 14–18].

Третю групу становлять ризики вибору процедури. Під час воєнного стану вони проявляються особливо гостро, бо замовники можуть використовувати прямі договори або особливий порядок закупівель там, де реальна нагальність не доведена. У дослідженні НАЗК щодо закупівель воєнного періоду окремо зазначено ризики укладення прямих договорів, проведення закупівель з одним

учасником, прийняття пропозицій, що перевищують очікувану вартість, і збільшення ціни під час виконання договору [11, с. 5–12]. Це не означає, що кожен прямий договір є корупційним. Проблема виникає тоді, коли виняток стає зручним способом не проводити конкуренцію.

Четверта група — ризики розгляду та оцінки пропозицій. Вони проявляються у вибіркового застосуванні вимог до учасників, формальному відхиленні пропозицій конкурентів, ігноруванні очевидних недоліків у документах бажаного постачальника або встановленні строків для усунення невідповідностей таким способом, який фактично допомагає одному учаснику. Антикорупційний портал НАЗК серед типових ризиків у закупівлях називає необ'єктивне визначення переможця, конфлікт інтересів та зловживання дискреційними повноваженнями [12].

П'ята група — ризики укладення та виконання договору. На цій стадії корупційна поведінка може проявлятися у необґрунтованому збільшенні ціни, зміні істотних умов договору, прийнятті товару гіршої якості, підписанні актів без фактичного виконання робіт або затягуванні претензійної роботи. Ці ризики небезпечні тим, що зовні закупівля вже завершена, переможець визначений, а основна увага громадськості часто знижується. Водночас саме виконання договору показує, чи досягнута мета закупівлі, чи бюджетні кошти фактично використані для задоволення публічної потреби.

А. Гарбінська-Руденко, О. Покутній і В. Шимко наголошують, що у воєнний період традиційні ризики закупівель доповнюються ризиками, пов'язаними з обмеженням відкритості інформації, оперативністю прийняття рішень та складністю подальшої перевірки певних категорій закупівель [13, с. 413–417]. Такий висновок є обґрунтованим. Воєнний стан не створює корупцію сам по собі, але він змінює середовище, у якому приймаються закупівельні рішення. Коли замовник посиляється на терміновість, безпеку або відсутність

часу, контроль має зосереджуватися на документальному підтвердженні цих обставин.

В. Сірко пропонує розглядати мінімізацію корупційних ризиків через поєднання законодавчих, організаційних і контрольних заходів, зокрема через посилення прозорості, обґрунтування рішень, моніторинг, відповідальність і належну роботу уповноважених осіб [14, с. 260–262]. Такий підхід відповідає природі ризику: його не можна усунути одним рішенням після завершення процедури. Ризик треба виявляти до того, як він перетворився на порушення, а отже, правове регулювання має містити не лише санкції, а й превентивні інструменти.

Отже, корупційні ризики у публічних закупівлях можна класифікувати за стадіями закупівельного циклу, за суб'єктами, за способом впливу на конкуренцію і за наслідками для публічних коштів. Найбільш небезпечними є ті ризики, які мають прихований характер: формально процедура виглядає законною, але її умови або подальше виконання договору спрямовані на перевагу конкретної особи. Саме тому адміністративно-правова мінімізація має охоплювати не лише покарання за порушення, а й планування, оцінку ризиків, внутрішній контроль, електронну прозорість, зовнішній моніторинг та реальну можливість оскарження.

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

2.1. Законодавче регулювання публічних закупівель та антикорупційні обмеження в умовах воєнного стану

Законодавче регулювання публічних закупівель в Україні складається з кількох пов'язаних між собою рівнів. Перший рівень становлять конституційні засади законності, рівності, захисту власності, бюджетної дисципліни та підпорядкування діяльності органів влади закону. Другий рівень становить спеціальне закупівельне законодавство, насамперед Закон України «Про публічні закупівлі». Третій рівень охоплює антикорупційне законодавство, законодавство про державний фінансовий контроль, конкуренцію, відкритість використання публічних коштів, оборонні закупівлі та адміністративну відповідальність. Усі ці норми діють не ізольовано, а як єдина система, що визначає межі поведінки замовника.

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» прямо пов'язує антикорупційну політику з прозорістю, доброчесністю публічного управління, виявленням корупційних ризиків і створенням умов, за яких корупційна поведінка стає менш вигідною та більш помітною [15]. Для закупівельної сфери це означає, що держава має не тільки реагувати на вже вчинені порушення, а й зменшувати можливості для їх появи. Такий підхід є адміністративно-правовим за своєю суттю, бо він діє через правила організації, процедури, повноваження органів контролю і обов'язки посадових осіб.

Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки деталізує напрями реалізації антикорупційної стратегії, у тому числі щодо публічних закупівель, управління корупційними ризиками, відкритих даних, контролю за використанням коштів та підвищення інституційної спроможності органів,

відповідальних за запобігання корупції [16]. Її значення полягає в тому, що вона переводить загальні положення антикорупційної політики у конкретні управлінські завдання. Для замовників це означає потребу не формально мати антикорупційні документи, а використовувати їх у щоденній роботі під час планування закупівель і прийняття рішень.

Методологія управління корупційними ризиками, затверджена НАЗК, пропонує послідовність виявлення, оцінювання та усунення ризиків [17]. У закупівлях ця методологія має практичне значення для побудови внутрішнього контролю. Замовник може встановити, які закупівлі є найбільш ризиковими, які працівники мають найбільший вплив на рішення, де виникає конфлікт інтересів, які документи потребують додаткового погодження, а які рішення мають бути автоматично винесені на перевірку керівнику або антикорупційному уповноваженому. Без такого підходу оцінка ризиків легко перетворюється на формальний додаток до антикорупційної програми.

Особливе місце у правовому регулюванні посідає Закон України «Про оборонні закупівлі». Він визначає спеціальні правила придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення [18]. У воєнний час оборонні закупівлі часто пов'язані з інформацією, розголошення якої може шкодити безпеці. Однак обмеження відкритості не повинно означати відсутність контролю. Навпаки, коли публічність зменшується з об'єктивних причин, зростає значення внутрішньої перевірки, документування потреби, службового погодження, післяконтрактного контролю та відповідальності посадових осіб.

Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» доповнює закупівельне законодавство, оскільки забезпечує доступ до інформації про використання коштів розпорядниками та одержувачами [19]. Прозорість платежів має самостійне антикорупційне значення. Навіть якщо закупівельна процедура проведена формально правильно, аналіз фактичних

платежів може показати інші ризики: оплату товару без поставки, авансування без належного забезпечення, оплату за завищеними цінами або повторювані платежі на користь одного контрагента без зрозумілого економічного обґрунтування.

Воєнний стан змінив не саму мету закупівель, а порядок її досягнення. Особливості, встановлені постановою Кабінету Міністрів України № 1178, передбачають інші строки, підстави та процедури, ніж звичайний режим закупівель [6]. Це створює потребу в чіткій правовій аргументації кожного відступу від стандартної конкурентної процедури. Якщо замовник укладає прямий договір, він має довести не лише формальну можливість такого договору, а й фактичну потребу саме в такому способі закупівлі. Інакше спеціальний режим може бути використаний як прикриття для уникнення конкуренції.

Антикорупційні обмеження у сфері закупівель пов'язані насамперед із конфліктом інтересів. Уповноважена особа або члени тендерного комітету не повинні брати участі в підготовці чи прийнятті рішення, якщо мають приватний інтерес щодо учасника або предмета закупівлі. Проблема полягає в тому, що конфлікт інтересів не завжди очевидний. Він може проявлятися через родинні зв'язки, попередню роботу в компанії учасника, неформальні домовленості, участь у пов'язаних юридичних особах або залежність від керівника, який має зацікавленість у результаті закупівлі.

Ще одним елементом правового регулювання є обов'язок замовника обґрунтовувати технічні та якісні характеристики предмета закупівлі, очікувану вартість і розмір бюджетного призначення. У практичному сенсі це одна з найважливіших гарантій проти корупційних ризиків. Коли обґрунтування є змістовним, його можна перевірити. Коли воно складається з загальних речень

без джерел цін, аналізу ринку та пояснення потреби, ризик завищення вартості або лобіювання конкретного постачальника зростає.

Отже, законодавче регулювання публічних закупівель та антикорупційні обмеження в умовах воєнного стану мають будуватися на балансі між оперативністю і підзвітністю. Закон не може передбачити кожну життєву ситуацію, особливо в період війни, але він повинен встановлювати такі адміністративні правила, за яких рішення замовника залишатиметься документально підтвердженим, перевірюваним і пов'язаним із реальною публічною потребою.

2.2. Адміністративний контроль, моніторинг і оскарження у сфері публічних закупівель

Адміністративний контроль у сфері публічних закупівель охоплює внутрішні процедури замовника, зовнішній фінансовий контроль, моніторинг закупівель, контроль за дотриманням конкурентного законодавства, антикорупційний контроль і процедури оскарження. Його призначення полягає не тільки у виявленні помилки після завершення закупівлі. Більш цінним є вчасне виявлення ризику, коли договір ще не укладено або коли порушення можна усунути без втрати коштів. Саме тому контроль має бути не епізодичним, а пов'язаним із усім закупівельним циклом.

Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначає правові основи діяльності органів державного фінансового контролю, зокрема щодо перевірки використання державних ресурсів [20]. Для закупівель це означає можливість перевіряти законність і ефективність витрачання коштів, відповідність процедур законодавству, обґрунтованість рішень замовника та наслідки укладених договорів. Фінансовий контроль відрізняється від звичайного адміністративного нагляду тим, що він оцінює не лише форму рішення, а й його бюджетний результат.

Антимонопольний комітет України має окрему роль, оскільки він виступає органом оскарження у сфері публічних закупівель і водночас є органом, який забезпечує захист економічної конкуренції. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» визначає його повноваження як державного органу зі спеціальним статусом [21]. У закупівельних процедурах значення АМКУ полягає в тому, що учасник може оскаржити дискримінаційні умови документації, неправомірне відхилення пропозиції або рішення про визначення переможця. Це робить оскарження одним із найбільш дієвих способів швидкого виправлення порушень.

Закон України «Про захист економічної конкуренції» має значення для закупівель у частині протидії антиконкурентним узгодженим діям, зокрема змові учасників торгів [22]. Корупційний ризик у закупівлях не завжди виникає лише на стороні замовника. Учасники можуть домовлятися про розподіл закупівель, подавати формальні пропозиції для створення видимості конкуренції, погоджувати ціну або імітувати змагання між пов'язаними компаніями. Якщо замовник знає про таку домовленість або сам її підтримує, ризик переходить у спільне порушення публічного і конкурентного порядку.

Моніторинг закупівель Державною аудиторською службою України є спеціальним інструментом реагування на ознаки порушення. Матеріали Prozorro Infobox пояснюють, що моніторинг може проводитися на підставі автоматичних індикаторів ризику, інформації від органів влади, громадських об'єднань, народних депутатів або даних, виявлених самою Держаудитслужбою [23]. Автоматичні індикатори мають перевагу, бо вони дозволяють звертати увагу контролера на закупівлі, де заздалегідь помітні нетипові ознаки: один учасник, часті зміни договору, відхилення кількох пропозицій, значне перевищення ринкової ціни або повторюваність одного постачальника.

Оскарження закупівель має дві сторони. З одного боку, це право учасника захистити свої інтереси від незаконних дій замовника. З іншого боку, це публічний механізм очищення процедури від дискримінаційних умов і необґрунтованих рішень. Коли учасники активно оскаржують порушення, замовники вимушені точніше формулювати документацію, краще обґрунтовувати рішення і дотримуватися однакових критеріїв оцінки. Водночас оскарження не повинно використовуватися як спосіб затягування закупівлі конкурентами, тому адміністративна процедура має поєднувати доступність і процесуальну дисципліну.

Внутрішній контроль замовника не менш важливий, ніж зовнішній моніторинг. Він починається з розмежування функцій між особами, які формують потребу, готують технічне завдання, визначають очікувану вартість, проводять процедуру і приймають товар або роботи. Якщо всі рішення фактично зосереджені в одній особі, ризик корупційного впливу зростає. Натомість розподіл повноважень, службове погодження, перевірка конфлікту інтересів і документування розрахунку ціни створюють умови, за яких зловживання складніше приховати.

І. Глиняний і В. Марчук зазначають, що антикорупційна діяльність у закупівлях має спиратися на взаємодію органів контролю, цифрові інструменти, відкритість процедур і персональну відповідальність посадових осіб [24, с. 71–75]. Цей висновок заслуговує на підтримку, оскільки ізольована діяльність одного органу не може охопити всю закупівельну сферу. НАЗК виявляє та описує ризики, Держаудитслужба проводить моніторинг, АМКУ розглядає скарги, правоохоронні органи реагують на ознаки кримінальних правопорушень, а замовник повинен забезпечити внутрішню доброчесність процедури.

Проблемним залишається питання фактичного виконання рішень і висновків контролюючих органів. Наявність моніторингу або скарги не завжди автоматично означає відшкодування шкоди чи недопущення неякісного договору. Якщо замовник формально усуває порушення, але зберігає практику підготовки документації під окремих учасників, ризик повторюється. Тому контроль має завершуватися не лише фіксацією порушення, а й управлінським рішенням: зміною внутрішніх процедур, навчанням уповноважених осіб, переглядом типових технічних завдань і посиленням перевірки договорів.

Отже, адміністративний контроль, моніторинг і оскарження у сфері публічних закупівель виконують превентивну, відновлювальну і дисциплінарну функції. Вони попереджають порушення, дозволяють виправити незаконні рішення до укладення договору, а також створюють підстави для відповідальності. Ефективність цих способів залежить від того, чи пов'язані вони між собою та чи використовуються результати контролю для зміни поведінки замовника, а не тільки для складання окремих актів перевірки.

РОЗДІЛ 3. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

3.1. Превентивні, організаційні та цифрові засоби мінімізації корупційних ризиків

Мінімізація корупційних ризиків у публічних закупівлях має починатися до оголошення процедури. Якщо ризик уже реалізувався, замовник уклав договір, а кошти перераховані, подальша відповідальність не завжди відновлює порушений публічний інтерес. Тому адміністративно-правові способи мають насамперед превентивний характер. Вони повинні забезпечувати належне планування, перевірку потреби, обґрунтування очікуваної вартості, відкритість інформації, внутрішній контроль і можливість зовнішнього реагування на ранній стадії.

Першим превентивним способом є належне планування закупівель. Замовник має визначати потребу не за бажанням окремого структурного підрозділу, а на підставі фактичних даних: залишків товарів, обсягів споживання, планів роботи, строків поставки, бюджетних призначень і реального стану ринку. Якщо планування здійснюється формально, то вся подальша процедура може бути законною лише зовні. Саме на стадії планування часто виникають завищення обсягів, закупівлі непотрібних товарів або поділ предмета закупівлі на частини з метою уникнення відкритої конкуренції.

Другим способом є обґрунтування очікуваної вартості. О. Шалева, досліджуючи ефективність публічних закупівель, звертає увагу на необхідність оцінювати не тільки економію під час торгів, а й відповідність закупівлі реальній потребі, ринковій ситуації та результату використання коштів [25, с. 69–77]. Це слушно, бо низька ціна не завжди означає ефективність, а висока ціна не завжди є корупційною. Вирішальне значення має пояснення, чому саме

така ціна була обрана як очікувана, які джерела використовувалися для порівняння і чи не пов'язане обґрунтування з одним майбутнім постачальником.

Третім способом є розроблення типових внутрішніх процедур для закупівель із підвищеним ризиком. До таких закупівель можна віднести великі за вартістю договори, закупівлі з обмеженою кількістю постачальників, закупівлі в одного учасника, прямі договори під час воєнного стану, закупівлі послуг, результат яких складно перевірити, та договори з частими змінами ціни. Для таких випадків доцільно передбачати додаткове службове погодження, перевірку ринкових цін, висновок юридичного підрозділу, антикорупційну перевірку контрагента і контроль виконання договору.

Четвертим способом є перевірка конфлікту інтересів. Вона не повинна обмежуватися одноразовою декларацією уповноваженої особи. Доцільно, щоб замовник перевіряв зв'язки між працівниками, які готують закупівлю, та потенційними учасниками, особливо якщо йдеться про значні суми або повторювані договори. У підручнику з антикорупційного менеджменту підкреслюється, що управління корупційними ризиками має включати внутрішні правила, розподіл відповідальності, канали повідомлення та постійний перегляд процедур [26, с. 214–220]. У закупівлях це має безпосереднє значення, бо саме внутрішня організація роботи часто визначає, чи зможе один працівник непомітно вплинути на результат.

П'ятим способом є використання цифрових інструментів. Електронна система закупівель створює відкритий масив даних про оголошення, пропозиції, документи, договори та зміни до них. Проте сам факт оприлюднення даних ще не гарантує доброчесності. Потрібні автоматичні індикатори ризику, аналітичні модулі, зіставлення цін, виявлення повторюваних переможців, аналіз пов'язаності учасників і виявлення нетипових змін договору. Цифровий інструмент має працювати як ранній сигнал, а не як заміна юридичної оцінки.

Шостим способом є професійне навчання уповноважених осіб. Закупівельне законодавство змінюється часто, особливо під час воєнного стану. Працівник, який не розуміє нових правил, може допустити порушення без корупційного наміру, але таке порушення все одно створить простір для недоброчесного впливу. Навчання має охоплювати не тільки техніку роботи в електронній системі, а й правила визначення предмета закупівлі, розрахунку вартості, оцінки ринку, запобігання конфлікту інтересів, комунікації з учасниками та документування рішень.

Сьомим способом є створення безпечних каналів повідомлення про можливі порушення. У закупівлях багато ризиків першими бачать працівники самого замовника: економісти, юристи, бухгалтери, фахівці технічних підрозділів. Якщо вони не мають реальної можливості повідомити про тиск, підготовку документації під конкретного учасника або необґрунтовану зміну договору, інформація може залишитися всередині установи. Монографія, присвячена запобіганню корупції у приватному секторі, звертає увагу на значення внутрішніх процедур доброчесності, повідомлень і захисту осіб, які інформують про ризики [27, с. 171–178]. Ці підходи доречні і для закупівель замовників публічного сектору.

Восьмим способом є післяконтрактний контроль. Корупційні ризики не завершуються після визначення переможця. Навпаки, саме під час виконання договору може з'явитися занижена якість товару, необґрунтоване продовження строків, додаткові угоди, оплата фактично невиконаних робіт або прийняття робіт без належного технічного підтвердження. Тому замовник повинен мати порядок приймання, залучати відповідальних фахівців, зберігати докази виконання і не підписувати акти лише з міркувань швидкого закриття договору.

Отже, превентивні, організаційні та цифрові способи мінімізації ризиків мають діяти разом. Окремо взята електронна система не замінить добросовісної

уповноваженої особи, а внутрішній наказ не допоможе, якщо він не застосовується на практиці. Найбільш дієвою є така модель, у якій кожна закупівля проходить через перевірку потреби, ринкове обґрунтування, аналіз конфлікту інтересів, прозору процедуру, контроль договору та можливість зовнішнього реагування.

3.2. Адміністративна відповідальність, антикорупційні програми та напрями вдосконалення правового регулювання

Адміністративна відповідальність у сфері публічних закупівель виконує стримувальну функцію. Вона показує посадовим особам замовника, що порушення процедурних правил не є «внутрішньою помилкою» установи, а може мати персональні правові наслідки. Разом із тим відповідальність не повинна бути єдиним способом мінімізації корупційних ризиків. Якщо система побудована так, що порушення легко вчинити і складно виявити, сама санкція не змінює поведінку. Тому відповідальність має поєднуватися з антикорупційними програмами, навчанням, контролем і прозорістю.

Антикорупційна програма юридичної особи є одним із важливих інструментів внутрішнього запобігання ризикам. Типова антикорупційна програма, затверджена НАЗК у 2024 році, передбачає правила оцінки ризиків, запобігання конфлікту інтересів, перевірки ділових партнерів, повідомлення про можливі порушення, навчання працівників і реагування на недоброчесну поведінку [28]. Для учасників публічних закупівель така програма не повинна бути лише документом для допуску до процедури. Вона має показувати, як компанія запобігає домовленостям із посадовими особами замовника, фіктивній конкуренції або поданню неправдивих документів.

А. Пашинський аналізує антикорупційну програму як передумову участі в публічних закупівлях і звертає увагу на практичні питання її змісту, перевірки та реального застосування [29]. Ця проблема є істотною, бо замовник часто перевіряє лише факт наявності програми, не оцінюючи, чи відповідає вона

специфіці діяльності учасника. У результаті антикорупційна програма може перетворитися на формальний файл у складі тендерної пропозиції. Щоб цього уникнути, доцільно посилити вимоги до змістовної перевірки таких програм у великих і ризикових закупівлях.

Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за порушення законодавства про закупівлі, зокрема у статті 164-14 [30]. Практичне значення цієї норми полягає в тому, що вона дозволяє реагувати на порушення порядку проведення закупівель, оприлюднення інформації, укладення договорів та інших процедурних вимог. Однак адміністративна відповідальність буде дієвою лише тоді, коли порушення належно фіксуються, матеріали складаються своєчасно, а санкція сприймається посадовою особою як реальний наслідок, а не як віддалений формальний ризик.

Напрямом удосконалення правового регулювання є чіткіше розмежування помилки, процедурного порушення і корупційно небезпечної поведінки. Не кожна помилка в документації має корупційний зміст. Водночас деякі формально невеликі порушення можуть свідчити про цілеспрямоване обмеження конкуренції. Наприклад, неправильно вказаний код класифікатора може бути технічною помилкою, але систематичне дроблення закупівель або повторне встановлення вимоги, яку орган оскарження уже визнавав дискримінаційною, має отримувати іншу правову оцінку.

Другим напрямом є посилення обов'язку обґрунтування рішень замовника у прямих договорах і закупівлях з обмеженою конкуренцією. У період воєнного стану прямий договір іноді є необхідним, але замовник повинен пояснити, чому конкурентна процедура неможлива або недоцільна саме в конкретній ситуації. До такого обґрунтування варто включати опис потреби, строків, ринку, причин вибору контрагента, порівняння ціни та підтвердження відсутності конфлікту

інтересів. Це не має перетворюватися на зайву бюрократію, але повинно залишати достатній слід для контролю.

Третім напрямом є розвиток ризик-орієнтованого моніторингу. Контроль не може однаково глибоко перевіряти кожну закупівлю. Тому слід зосереджувати увагу на закупівлях, де збігаються кілька ризикових ознак: велика вартість, один учасник, відсутність конкуренції, часті додаткові угоди, пов'язаність учасників, повторюваний переможець, незвично короткі строки поставки, істотне відхилення ціни від ринку. Такий підхід дозволяє використовувати контрольні ресурси там, де ризик для бюджету і публічного інтересу є вищим.

Четвертим напрямом є посилення післяконтрактного контролю. Законодавство і практика часто зосереджуються на етапі до укладення договору, хоча корупційні наслідки можуть проявитися пізніше. Доцільно передбачити для замовників внутрішній порядок перевірки виконання договорів за ризиковими закупівлями: фотофіксацію робіт, технічні висновки, зіставлення фактичних обсягів із кошторисом, контроль строків, перевірку додаткових угод і службове пояснення причин зміни істотних умов. Такий порядок має бути простим, але обов'язковим для закупівель із підвищеним ризиком.

П'ятим напрямом є підвищення персональної відповідальності керівників замовників за організацію закупівельної роботи. Часто порушення пояснюють діями уповноваженої особи, хоча реальний вплив на закупівлю може здійснювати керівник або структурний підрозділ, який формує потребу. Тому правове регулювання має чіткіше враховувати роль усіх осіб, які впливають на процедуру: ініціаторів закупівлі, членів робочих груп, працівників, які готують технічні вимоги, осіб, які погоджують ціну, та тих, хто приймає товар чи роботи.

Шостим напрямом є практичне поєднання антикорупційної програми замовника з закупівельними процедурами. У багатьох установах антикорупційна програма існує окремо від реальної закупівельної роботи. Доцільно, щоб у програмі були визначені конкретні закупівельні ризики установи, порядок їх оцінки, відповідальні особи, строки перегляду, алгоритм дій при конфлікті інтересів, порядок перевірки контрагентів і механізм реагування на повідомлення. Тоді програма стане управлінським документом, а не формальним додатком до внутрішньої документації.

Отже, адміністративно-правові способи мінімізації корупційних ризиків повинні поєднувати превенцію і відповідальність. Санкція має значення, але вона працює лише тоді, коли ризик можна виявити, довести і пов'язати з конкретною особою. Тому найкращим результатом є не збільшення кількості покарань, а зменшення кількості ситуацій, у яких посадова особа або учасник закупівлі може приховано вплинути на результат. Для цього потрібні чіткі правила, документування рішень, внутрішній контроль, цифровий аналіз, дієве оскарження і персональна відповідальність.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі досліджено корупційні ризики у сфері публічних закупівель та адміністративно-правові способи їх мінімізації. Проведений аналіз дає підстави для висновку, що публічні закупівлі є не лише способом придбання товарів, робіт і послуг, а й адміністративно-правовою процедурою використання публічних коштів. Її зміст визначається принципами законності, відкритості, добросовісної конкуренції, недискримінації учасників, об'єктивного визначення переможця і запобігання корупційним діям. Саме тому закупівельні рішення замовника повинні бути документально підтвердженими, обґрунтованими та доступними для контролю.

Корупційний ризик у публічних закупівлях доцільно розуміти як імовірність виникнення умов, за яких закупівельна процедура може бути використана всупереч її публічній меті. Такий ризик не завжди означає вже вчинене правопорушення. Він може проявлятися у слабкому плануванні, нечіткому обґрунтуванні потреби, завищеній очікуваній вартості, дискримінаційних технічних вимогах, вибіркового розгляді пропозицій, укладенні прямих договорів без достатнього пояснення, зміні істотних умов договору або неналежному прийманні результатів виконання.

Найбільш небезпечними є приховані ризики, коли формально процедура відповідає вимогам закону, але її зміст свідчить про спрямованість на конкретного учасника або про спотворення конкуренції. До таких ризиків належать встановлення вимог під певний товар, необґрунтоване відхилення конкурентів, поділ предмета закупівлі, штучне створення підстав для прямого договору, використання пов'язаних учасників і прийняття товару чи робіт, які не відповідають умовам договору. Тому мінімізація ризиків має охоплювати всі стадії закупівельного циклу.

Воєнний стан вплинув на закупівельну сферу через потребу швидкого забезпечення оборонних, безпекових, медичних та інфраструктурних потреб. Спеціальні правила закупівель у цей період є об'єктивно необхідними, але вони збільшують значення обґрунтування і контролю. Оперативність не може замінювати законність. Якщо замовник застосовує прямий договір або спеціальну процедуру, він має пояснити фактичні підстави такого рішення, підтвердити реальну потребу, обґрунтувати ціну і показати відсутність конфлікту інтересів.

Нормативно-інституційний механізм запобігання корупційним ризикам включає закупівельне законодавство, антикорупційне законодавство, правила фінансового контролю, законодавство про конкуренцію, відкритість використання публічних коштів, оборонні закупівлі та адміністративну відповідальність. Важливу роль виконують НАЗК, Держаудитслужба, Антимонопольний комітет України, органи місцевого самоврядування, керівники замовників, уповноважені особи, антикорупційні уповноважені та учасники процедур. Ефективність залежить від того, чи пов'язані ці суб'єкти між собою через обмін інформацією, контрольні процедури і виконання прийнятих рішень.

Адміністративний контроль, моніторинг і оскарження виконують три основні функції. Превентивна функція полягає у виявленні ризиків до завершення процедури. Відновлювальна функція дозволяє скасувати неправомірні умови або рішення замовника. Дисциплінарна функція проявляється у притягненні винних осіб до відповідальності та зміні внутрішніх практик замовника. Особливо важливим є ризик-орієнтований моніторинг, який дає змогу зосереджувати контроль на закупівлях із найбільшою ймовірністю порушень.

Превентивні способи мінімізації ризиків повинні включати належне планування, ринкове обґрунтування очікуваної вартості, перевірку потреби, недопущення дискримінаційних умов, розмежування повноважень працівників, перевірку конфлікту інтересів, навчання уповноважених осіб і внутрішній контроль договорів. Саме ці заходи дозволяють зменшити ризик до того, як він перетвориться на порушення. Вони мають бути закріплені не тільки у загальних положеннях, а й у внутрішніх документах конкретного замовника.

Цифрові засоби мають значний потенціал, але не повинні сприйматися як самодостатнє вирішення проблеми. Електронна система закупівель, відкриті дані, автоматичні індикатори ризику та аналітичні інструменти створюють можливість побачити нетипові ознаки закупівлі. Однак остаточна правова оцінка потребує аналізу змісту документів, поведінки замовника, реальної потреби, ринкової ціни і виконання договору. Тому цифровий аналіз має доповнювати, а не замінювати адміністративний контроль.

Антикорупційні програми замовників і учасників закупівель мають бути практичними документами. Вони повинні містити не загальні декларації, а конкретні процедури: оцінку закупівельних ризиків, перевірку контрагентів, порядок дій у разі конфлікту інтересів, правила повідомлення про порушення, відповідальних осіб, строки перегляду ризиків і заходи реагування. Для великих та ризикових закупівель доцільною є змістовна перевірка наявності і реального застосування антикорупційної програми учасника.

Адміністративна відповідальність має залишатися персональною і невідворотною, але вона не повинна підміняти профілактику. Доцільно чіткіше розмежовувати технічну помилку, процедурне порушення і корупційно небезпечну поведінку. Повторюваність порушень, ігнорування рішень органу оскарження, систематичне дроблення закупівель, необґрунтовані прямі

договори і зміни істотних умов договору мають отримувати більш сувору правову оцінку, ніж випадкові недоліки оформлення документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 04.05.2026).
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> (дата звернення: 04.05.2026).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 04.05.2026).
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 04.05.2026).
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18> (дата звернення: 04.05.2026).
6. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1178-2022-п> (дата звернення: 04.05.2026).

7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. 4-те вид. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

8. Журавльова З. В. Адміністративно-правове забезпечення у сфері публічних закупівель в Україні. Право та державне управління. 2024. № 4. С. 328–334. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.44> (дата звернення: 04.05.2026).

9. Конопля Ю. М. Генезис корупції в системі публічних закупівель: від історичних витоків до сучасних викликів. Правова держава. 2024. № 56. С. 45–53. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.56.315684> (дата звернення: 04.05.2026).

10. Типові корупційні ризики у публічних закупівлях / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2021. 37 с. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Typovi-koruptsijni-ryzyky-u-publichnyh-zakupivlyah.pdf> (дата звернення: 04.05.2026).

11. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану / Національне агентство з питань запобігання корупції. 2023. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf (дата звернення: 04.05.2026).

12. Публічні закупівлі : типові корупційні ризики. Антикорупційний портал НАЗК. URL: https://antycorportal.nazk.gov.ua/risks/spheretypical/?sphere_typical_id=1 (дата звернення: 04.05.2026).

13. Гарбінська-Руденко А. В., Покутній О. О., Шимко В. Р. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 2. С. 413–417. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.70> (дата звернення: 04.05.2026).

14. Сірко В. С. Корупційні ризики в публічних закупівлях: аналіз корупційних ризиків та методів їх мінімізації, включаючи законодавчі та організаційні заходи. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 9. С. 260–262. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/60> (дата звернення: 04.05.2026).

15. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2322-20> (дата звернення: 04.05.2026).

16. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/220-2023-п> (дата звернення: 04.05.2026).

17. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0219-22> (дата звернення: 04.05.2026).

18. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/808-20> (дата звернення: 04.05.2026).

19. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/183-19> (дата звернення: 04.05.2026).

20. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-12> (дата звернення: 04.05.2026).

21. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3659-12> (дата звернення: 04.05.2026).
22. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2210-14> (дата звернення: 04.05.2026).
23. Моніторинг Державної аудиторської служби України (ДАСУ). Інфобокс Prozorro. 10.04.2020. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/uvaga-monitoring-abo-perevirki-po-novomu-derzhavnoji-auditorskoji-sluzhbi-ukrajini-dasu> (дата звернення: 04.05.2026).
24. Глиняний І. В., Марчук В. В. Антикорупційна діяльність в сфері публічних закупівель. *Juris Europensis Scientia*. 2024. Вип. 3. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2024.13> (дата звернення: 04.05.2026).
25. Шалева О. І. До питання оцінювання ефективності публічних закупівель. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 38. С. 69–77. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1419> (дата звернення: 04.05.2026).
26. Антикорупційний менеджмент : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 768 с.
27. Запобігання корупції у приватному секторі : монографія / В. С. Батиргарєєва, Б. М. Головкін, О. В. Новіков та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2020. 286 с.
28. Типова антикорупційна програма юридичної особи : затверджена наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 15.01.2024 № 22/24. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0099-24> (дата звернення: 04.05.2026).

29. Пашинський А. П. Антикорупційна програма як передумова для участі в публічних закупівлях. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/342099> (дата звернення: 04.05.2026).

30. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/8073-10> (дата звернення: 04.05.2026).